

ÇINARLARIN EFENDİSİ

© Süleyman V. KATOĞLU

Çınarların Efendisi tabiri nereden geliyor? Kimilerine bu tabir, *Yüzüklerin Efendisi*'ni hatırlatmış olabilir. *Çınarların Efendisi*'nden de bir film olabilirdi... Ama içinde kehânet olmayan realist bir film... Fakat ne yapımcılar, ne yönetmenler, ne de senaristler *Çınarların Efendisi*'ni görmediler, tanımadılar.

Hoş, onlar neyi tanıdılar ki? Yok, haklarını yemeyeyim, son yıllarda güzel filimler yapıyor. Güzel hikâyeler keşfediliyor. Lakin birçoğunda Hollywood özentileri görmüyor değiliz.

Evela *Yüzüklerin Efendisi*'ne özendiğim için, *Çınarların Efendisi* tabirini onu takliden kullanmadığımı peşinen bildireyim. Şunu da bildireyim: Bendeniz sinema konusunda sadece seyirciyim. Ha bazen eleştiri yazılarımı da okurum. Dolayısıyla burada bir sinema eleştirisi de yapacak değilim.

Ya ne yapacağım? Hiçbir şey. Sadece bayramın son gününde yeniden ziyaret ettiğim Baba Sultan'a dair bazı notları sizinle paylaşacağım. "İyi de Baba Sultan'ın ne işi var, *Yüzüklerin Efendisi*'yle, sinemayla, minemayla?" dediğinizi duyar gibiyim.

Var efendim, var. Bir ilişki var. Ama nasıl?

Şöyle ki; Çınarların Efendisi tabirini bendeniz Baba Sultan için kullanıyorum. Baba Sultan, namı diğer Geyikli Baba... Ha şu da denebilirdi: Geyiklerin Efendisi... Efendi tabirini eskiler ilmiye sınıfına mensup âlimler ve meşâyih için kullanmışlardır. Bugün efendiyi sahip, patron, okumuş ve hizmetçi gibi farklı alanlarda kullanıyoruz. Bilhassa kapıcılar, odacılar için kullanılır bir tabir oldu.

Nereden nereye? Oysa efendi, ilmiyle temayüz eden kişilerin unvanıydı. Demek ki, eveleminde bu kavramlarımızın itibarını idrak etmeliyiz. Düşüncenin, aklın ve fikrin itibarı, kelimelerin, tabirlerin ve kavramların itibarından geçiyor...

Geyikli Baba

Bu bahs-i diğer... Sadede gelelim.

Geyiklerin Efendisi demiyorum; zira onun geyiklerle olan yakınlığından mülhem tarihe *Geyikli Baba* diye geçmiş. Fakat şimdiye değin, kimse onun çınarlarla olan ilişkisini gün yüzüne çıkaran bir tabir kullanmamış.

Diyeceksiniz ki, kullansalar ne olurdu? Yahut sen kullandın da ne oldu? Belki hiçbir şey; ama geyiklerle, çınarlarla geçen bu gezgin dervişin hayat hikâyesi gerçek anlamda bir film konusudur. Maksadım buna dikkat çekmek.

Sözü çok uzattım; ama olsun... Nihayetinde meramımı ifade ettim mi? Hayır, sadece dikkat çektim, o kadar.

Kim bu Geyikli Baba yahut yeni tabirle *Çınarların Efendisi*?

Siz bu "Kim bu?" ya takılın, ben çınarlara dair bir iki cümle söyleyeyim. "Çınar, geç büyür, uzun ömürlü olur." derler. Önce, yerin altına doğru büyür kök salar. Geniş bir alanda kök salar, sonra gövdesi büyür. Dalları ve yaprakları adeta ana kucığıdır. Muhteşem bir kucak, sarar sarmalar; kurda kuşa yuva olduğu gibi, sıcak yaz günlerin-

de âşıklara, iş gücü telaşıyla boncuk boncuk terleyen babalara ve annelere sığınak, bebeklere beşik olur.

Çınar Osmanlıdır

Şunu da söyleyelim: Çınar deyince hemen, Osmanlı'dan bahis açılır. Osmanlı'dan ve bilhassa "çınarlı kent" Bursa'dan... İşte *Çınarların Efendisi*, Osmanlı'yı ve dolayısıyla Bursa'yı çınarla bu-

"Çınarların Efendisi tabirini bendeniz Baba Sultan için kullanıyorum. Baba Sultan, namı diğer Geyikli Baba... Ha şu da denebilirdi: Geyiklerin Efendisi... Efendi tabirini eskiler ilmiye sınıfına mensup âlimler ve meşayih için kullanmışlardır."

luşturan bilge kişidir. Kaynaklar asıl adının Ulvi olduğunu söylerler. Ulvi Baba... Aslen Hoy'lu. Hoy, bugün Azerbaycan sınırları dâhilinde. Oradan kalktı, diğer Horasan erenleri gibi, Anadolu'ya geldi. Bursa'nın fethinde bulunduğu, savaşta geyikleri at olarak kullandığı ve yiğitçe savaştığı anlatılır.

Orhan Gazi, zaferden sonra dervişleriyle birlikte Uludağı mesken tutan bu bilge kahramanı Bursa'ya saraya davet eder. Geyikli Baba, davete icabet eder.

Örf davete icabeti gerekli görür. Ancak davete eli boş gidilmez. Hünkâr Hacı Bektaş'ın huzuruna giderken dağda alıç toplayan fakir Yûnus gibi... Ama o alıç toplamaz. Yedi tane çınar fidanı alır Bursa'ya gelir. Bey Sarayı'nın avlusuna gelir, kabulü beklemeden çınarları oracığa dikmeye başlar. Hizmetçiler telaşla Orhan'ın huzuruna çıkarlar... "Bey, bey" derler, "Bir derviş gelmiş sarayın bahçesine ağaç dikmektedir."

Bir telaşla çıkar Orhan Gazi bahçeye... Gözle riyle görür, orada bir derviş ağaç dikmektedir. Ne izin var? Ne de bir emir? Hızla o fidanları toprakla buluşturan dervişin yanına gelir, bakar ki, karşısındaki Geyikli Baba'dır. "Bu ne hal?" diyemeden, Baba sözünü söyler:

"Evlad, bu hatıramızdır. Bu burada kaldığı müddetçe, duamız sizinledir. Devletin çınar gibi kök salacak, dalları çok uzaklara ulaşacak...»

Kök Salan Çınarlar

Sonra Baba başlar İbrahim Suresi'nden okumaya:

"O ağaç, Rabb'inin izniyle her zaman yemişi ni verir. Allah, öğüt almaları için insanlara böyle benzetmeler yapar."

Baba Sultan'ın diktiği çınarlar Bey Sarayı'nın bahçesinde kök saldı, dal budak verdi. Tophane'de, Gümüşlü'de Türbeleri ziyaret edip ulu çınarların gölgesinde nefes aldığınızda o çınarların dallarının nerelere kadar uzandığını göreceksiniz. O yüzden derim ki, "Baba Sultan" ve "Geyikli Baba" gibi isimlerle anılan bu kalenderî derviş, bu Abdâlân-ı Rûm'dan bir abdâl olan Ulvî Baba, gerçek anlamda *Çınarların Efendisi*'dir. Çıkın İnkaya'ya, o kadim çınarın gölgesinde serinlerken Çınarların Efendisi'nin kokusunu duyacaksınız. İnin Gümüşlü'ye, yıkılmış Bey Sarayı'nın izine rastlayamayacaksınız; ama türbelerin yanı başındaki çınarların yapraklarından o dervişin hünkâra getirdiği yedi çınarın hikâyesini dinleyeceksiniz. Siz Yüzüklerin Efendisi'ni seyre dalın, bendeniz yalancı baharda, bayramın son gününde Çınarların Efendisi'nin huzurunda, yine bir çınarın altında Baba Sultanlı dostlarla onu konuştum. Sohbetimize ulu çınarın kökleri de yaprağı da şahittir.

Dedim ki: "Keşke bir gönül dostu yapımcı çıkarsa da *Çınarların Efendisi*'nin filmi yapılsa ne hoş olur."

Ne dersiniz?

*Prof. Dr.